

OTISKY USEKNUTÉ RUKY

Štíhlý nazelenalý pohár na široké válcovité noze s dvěma znaky a bílými iniciálami. Vrchního okraje se zlatým páskem se dotýkaly rty Voršily Žofie i jejího manžela, Jáchyma Ondřeje hrabete Šlika.

*Joachimu Ondřeji Šlikovi, hraběti z Pasaunu, měla být nejprve utata pravice, potom měl být rozčtvrcen a na rozcestí rozvěšen; obzvláštní pak milostí má být jen stát, hlava pak a ruka má být přibita na věži Pražského mostu co nejvíce na rožeň za mřížemi. **Historia persecutionum ecclesiae Bohemicae***

UPROSTŘED bujného svatebního veselí stál na bohatě obtíženém stole pohár ze slabě nazelenalého skla, bohatě malovaný pestrými emailovými barvami. „Kde není vína — není lásky,“ napsal „antický Ibsen“ Euripides. Novomanželé jsou zpravidla plni lásky a můžeme tedy důvodně předpokládat, že v poháru pěnílo víno. K přípitku ho zdvíhaly štíhlé prsty nevěsty i silná ruka třiačtyřicetiletého ženicha Jáchyma Ondřeje Šlika. Manželský pár i svatební hosté byli veselí, spokojení, jistě bujaří a možná i šťastní.

To bylo v roce 1612.

O devět let později vystupuje urozený Jáchym Ondřej Šlik z Holejše, hrabě z Pasaunu a z Lokte, seděním na Svijanech a Rovni, muž „velmi vzdělaný studiem velmi rozumné filosofie a ve veškeré literatuře řecké a římské,“ jako první z dvaceti sedmi odsouzených na černé lešení. Nad hlavou se mu klenula duha neobvyklé skvělosti na zcela jasném nebi („neboť celé dva dny před tím nebo potom nebylo vidět žádný déšť“).

Je pět hodin ráno.

Líbezná jitra přerвала dělová rána a Staroměstským náměstím zavířily bubny. Kat Mydlář, „silný člověk, šedivě oděný a s malým selským kloboučkem (tady musím podotknout, že jsem si takto kata, na rozdíl od Zikmunda Wintra, nikdy nepředstavoval) navlačovaným na hlavě,“ zdvihl meč. Dále se spokojíme zjištěním, že odsouzenému oddělil od trupu hlavu a pravou ruku a pomineme komentáře diváků, které vyslechl Jan Campanus Vodňanský.

Hlava a ruka byly teprve po roce sejmuty ze Staroměstské věže Karlova mostu, vráceny vdově a uloženy k tělu v luteránském kostele sv. Salvatora v Praze.

Kdo by myslel na pohár ze slabě nazelenalého skla s otisky useknuté ruky. Identifikovat by ho mohli jenom pamětníci a vdova, neboť daktyloskopii poprvé prakticky vysvětlil až český biolog Jan

Evangelista Purkyně, a to bylo v roce 1823, tedy o celých dvě stě let později. Pohár se ztratil, pohnuté události našich dějin ho odsunuly hluboko do pozadí.

Po 341 letech se náhle objevil znovu na scéně. Na scéně vlastně ne, ale v publikaci J. R. Vávry „Pět tisíc let sklářského díla“, s označením Valdštejnský pohár. Všechno se zdálo být v pořádku, pamětníci svatební hostiny již dávno nežili, historikové i odborníci tedy pokývli hlavou, až na ...

... až na Václava Lukáše, který si povšiml obou vyobrazených znaků a po pátrání téměř detektivním určil nejprve heraldické barvy a potom majitele. Tady se ovšem musíme opět trochu vrátit do historie.

Již v první polovině 16. století se k nám začaly dovážet (hlavně z Itálie) skleněné číše a poháry, zdobené emailovou barvou. Netrvalo dlouho a touto technikou malby na skle začaly pracovat i sklářské hutě v severních Čechách. Samozřejmě, nejenom ony, ale většina středoevropských skláren. Byla to metoda vděčná, neboť neprůhledná emailová barva zakrývala nedokonalosti, nečistoty a bublinky „lesního„ skla. Jeho kvalita, tvary číší a pohárů i technika malby byly těmto hutím společné, protože skláři i malíři skla se často stěhovali a přenášeli je ze sklárny do sklárny. Proto určit bezpečně původ jednotlivých renesančních pohárů je velice obtížné a každý takový případ je velkým úspěchem a zároveň východiskem při určování původu dalších, dosud neurčených skel.

Náš pohár je vyroben ze slabě nazelenalého, nečistého, silně bublinkovitého skla; vysokou kuželovitou kupu má nasazenu na širokou válcovitou nohu. Vyzdoben je dvěma znaky, nad nimiž jsou bílé iniciály. Při vrchním okraji je zlatý, již značně otřelý pásek, vroubený barevnými emailovými perličkami. Mezi oběma protilehlými znaky jsou stylizované pestré květy. První znak, v jehož bílém srdečním štítu drží dva červení lvi červený sloup se zlatou korunkou, je šlikovský, druhý, s bílými supími korunovanými hlavami a obrněnou rukou držící meč, je oprštorfský. Po úmorném pátrání v genealogiích Václav Lukáš zjistil, že roku 1612 se Jáchym Ondřej hrabě Šlik oženil s Voršilou Žofíí z Oprštorfu. Potom již snadno rozluštil iniciály při šlikovském znaku jako I(oachim) A(ndreas) S(chlick) G(raf) Z(u) B(assaun) V(nd) W(eisskirchen) a při oprštorfském V(rsula) S(ophia) S(chlickin) G(räfin) V(on) O(persdorf). Šlo tedy zřejmě o svatební pohár této dvojice, jehož zhotovení bylo časově určeno rokem jejich sňatku.

Ted' ještě zbývalo určit, kde byl pohár zhotoven, bylo-li to vůbec v Čechách a kdo maloval znaky.

Jáchym Ondřej Šlik patřil k ostrovské větvi rodu, která původně vlastnila stříbrné doly v Jáchymově a kde začala v roce 1518 razit stříbrné tolary. Ironií osudu to byly právě tyto tolary, které byly jako odměna ve výši 5000 vypsány na hlavu hraběte Albína Šlika, odsouzeného *in contumaciam* k smrti (za povstání české šlechty proti Ferdinandovi I. v roce 1547). Doly spotřebovaly velké množství dřeva a toho se potom nedostávalo pro sklářské hutě. Ty se proto stěhovaly do oblastí bohatých na lesy a nejpříhodnější se jim zdály severní Čechy.

Jelikož ražba tolarů nebyla právě nevýnosným podnikem, zavěřil Ferdinand I. a Šlikům jáchymovské doly odňal. Tím se jejich jmění povážlivě ztenčilo a Jáchymu Ondřejovi nezbylo, než ho rozmnožit. Jako mnozí jiní před ním i po něm, pokusil se o to způsobem doista pohodlnějším než prací, to jest sňatky. Zejména v pořadí druhým, s Annou Kateřinou ze Smiřic, ovdovělou z Vartemberka. Získal tak kromě jiného i polovinu města Turnova, již tehdy proslulého broušením drahokamů. Některé enklávy jeho nového panství sousedily s poddanskou vsí Jabloncem (nyní Jabloncem nad Nisou) a se sklářskými hutěmi ve Mšeně, Syřišti, Rejdících a s osadou sklářů Bedřichovem. Ve všech byly vyráběny emailem malované poháry a huťmíři mívali povinnost odevzdávat vrchnosti každoročně určitý počet těchto sklenic za udělení různých privilegií. Vzhledem k tomu, že Jáchym Ondřej měl nejen příbuzenské, ale i přátelské vztahy k císařskému polnímu maršálovi Melchiorovi z Redernů (na jehož pozemcích stála bedřichovská huť) a že existují důkazy o tom, že v této huti byly vyráběny a emailovou barvou zdobený poháry (a navíc se některé z nich zachovaly), soustředilo se další pátrání do Bedřichova.

Oprštorfský znak

Huť postavil v lesích při Bílé Nise v roce 1598 Peter Wander. Pocházel ze sklářské rodiny (ovšem ne ledajaké, nýbrž se šlechtickým predikátem). Byl u něho zaměstnán také jeho bratranec Georg Wander, který maloval na sklo. Byl toho názoru, že se nemusí za svá díla stydět, a tak se na nich porůznu zvěčňoval. Jako například na emailu malovaném poháru, který byl pohřichu ve Slezském muzeu ve Vratislavi za druhé světové války zničen. Na jeho zadní straně byl stylizovaný ornament s motivem konvalinek, což je typický dekorační prvek na emailu malovaných sklech českého původu. Z jeho rukou vyšlo i šest skleněných okenních terčů, věnovaných liberecké městské radě pro novostavbu radnice Kasperem Schiirerem von Waldheim, huťmistrem ze syřišťovské hutě. Na jednom z nich je vyobrazen šlikovský znak (manželky Melchiora Rederna Kateřiny, rozené hraběnky Šlikové), datovaný 1599.

Dalšího pátrání se již můžete zúčastnit, neboť okno s tímto znakem je uloženo v Severočeském muzeu v Liberci. Porovnáním s vyobrazením poháru snadno zjistíte, že se plně shodují v malbě i kompozici. To by ovšem ještě nebylo dostatečným důkazem, neboť heraldické předpisy byly v té době přísně zachovávány a nedovolovaly malíři projevit příliš vlastní rukopis. Ale je to závažná stopa a uvážíme-li, že již zmíněná Kateřina z Redernu, rozená hraběnka Šliková, byla příbuzná Jáchyma Ondřeje (kde také našel po prohraném povstání útočiště a kde byl zatčen), pak je velice nasnadě domněnka, že ke svému třetímu sňatku objednal nastávající ženich pohár v huti svých příbuzných. Kateřina byla v té době politicky nejvlivnějším příslušníkem šlikovského rodu a tak je také docela možné, že ho novomanželům věnovala jako svatební dar.

Zadívejte se na něj pozorně. Na jeho jemně zeleném skle a obou znacích jsou otisky ruky, kterou Voršila Žofie, rozená Oprštorfová, dostala až za rok potom, kdy uložila tělo milovaného muže k věčnému odpočinutí.

Pohár je nyní ve sbírkách Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou – www.msb-jablonec.cz.

O BEDŘICHOVSKÉ SKLÁRNĚ

Poslední renesanční sklárnou založenou v Jizerských horách byla huť v Bedřichově na libereckém panství Redernů. Peter Wander, příbuzný mšenských hutní mistrů, požádal v roce 1598 majitele libereckého panství Melchiora z Redernu o povolení stavby huti. V roce 1602 hutní mistr sklárnu a statek koupil. Kolem hutě vznikla osada, v níž Wander zastával úřad rychtáře. Velkou obchodní příležitostí pro bedřichovského hutní mistra byla přestavba liberecké radnice na počátku 17. století. Tehdy při sklárně působil malíř Georg Wander, jenž někdy bývá spojován s mšenskou rodovou větví. Roku 1618 Peter Wander hutní statek přenechal svému synovi.

Šlikovský svatební pohár, 1612

Bedřichov, hutní mistr Peter Wander

Sklo malované smalty Heraldickou malbu provedl pravděpodobně Georg Wander. Dar Kateřiny z Redernu, rozené Šlikové, k sňatku hraběte Jáchyma Ondřeje Šlika s Voršilkou Žofíí z Oprštorfu

Campanus Vodňanský, Jan, 1572–1622 — český humanista a básník, hrdina románu Zikmunda Wintra Mistr Kampanus; z něho je také převzat citát o katu Mydlářovi.

Euripides, 480—406 př. n. l. — dovršitel antické tragédie; měl značný vliv na novověké evropské drama.

Genealogie — rodopis, věda, studující rodové a rodinné souvislosti lidských jednotlivců.

Heraldické barvy — barvy používané na štítě, znaku — erbu. Původně to byla jenom červená, modrá, zelená a černá, od 16. století se používalo i jiných barev.

Historia perseculionum ecclesiae Bohemicae (Historie o protivenstvích církve české) byla vydána latinsky (ve 2. vydání) v roce 1648. Spolupracoval na ní i J. A. Komenský. Největší zásluhu na jejím napsání měl však Adam Hartman, kazatel v kapli betlémské, který ji také roku 1655 zpracoval česky.

In conlumatiam — v nepřítomnosti.

„Lesní sklo“ — nečisté, bublinkovité, nazelenalé sklo; na počátku 17. století se vyrábělo ve sklárnách severně od Alp.

Purkyně, Jan Evangelista, 1787—1869 — přírodovědec, filosof, národní buditel. Jako profesor pražské university vynakládal velké úsilí, aby vytvořil pevné základy pro vědeckou práci v českém jazyce. O uspořádání obrazů otisků prstů (kterých si povšiml při patologickém vyšetřování) se pokusil v díle *Commentatio de examine physiologico organi, visus et systematis eutanei*.

Tolar — stříbrná mince, jež dostala jméno od Jáchymova v Čechách (Joachimsthaler Gulden, zkráceně Thaler), kde byla od roku 1519 ražena hrabětem Šlikem.

„Velmi vzdělaný studiem“ — citováno z českého překladu (K. Hrdina, 1938) latinské knížky „Zachaei Pulegi de Zybisin Parentatio heroibus Bohemis a Ferdinando II. Pragae indigna passis ...“ Pavla Ješina z Bezdězce, kterou vydal v Holandsku dva měsíce po popravách na Staroměstském náměstí.

Wander — sklářská huť na maloskalském panství, patřící rodině Wanderů, kteří se od roku 1599 domohli rodinného erbu a připojili ke svému jménu predikát podle názvu huti „von Grünwald“.

Kde to je

[Mapy Seznam.cz](#)

From:

<https://cesty.in/> - Cestovatelské stránky

Permanent link:

https://cesty.in/otisky_useknute_ruky_muzeum_skla_a_bizuterie_jablonec_nad_nisou?rev=1476441006

Last update: 2020/10/09 23:11

